

Vielä suomalaisten sukunimien kohtalosta Ruotsissa

Tästä aiheesta on usein puhuttu. Tiedämme, että useimmilla Ruotsiin (enimmäkseen 1500- ja 1600-luvulla) saapuneilla siirtolaisilla on ollut vanhat suku- ja perhenimensä, joista he eivät luopuneet, vaikka asettuivat uuteen maahan. Mistä siis johtuu, että niin harvoja noista vanhoista sukunimistä esiintyy erilaisissa ruotsalaisissa luetteloissa: vero- ja kymmenysluetteloissa sekä henkikirjoissa ja vanhemmissa kirkon seurakuntakirjoissa? Siirtolaiset on kyllä kaikki niihin merkitty, mutta heidät mainitaan niissä aivan samalla tapaa kuin paikkakunnan perintötilalliset, so. *-son*-nimillä, ns. patronyymeilla: Jöran Pedersson, Staffan Eriksson jne.

Kun on pari vuosikymmentä kaivellut joukoittain tuollaisia luetteloja parissasadassa Ruotsin kirkkopitäjässä rekonstruoidakseen siten Ruotsin metsien suomalaisasutusta, on tottunut noihin vaikeuksiin. Muutamissa maakunnissa, joihin suomalaisia on siirtynyt enemmän, olosuhteet ovat suotuisimmat, koska niissä suomalaiset on säännöllisesti koottu luettelon loppuun erityisen otsikon alle, jommoisena on »finnar», »skogsfinnar», »skattefinnar» tai eräissä kirkonkirjoissa »fennonica gens». Näin on laita esim. Gästriklandissa, Itätaalinmaalla, Hälsinglandissa, Medelpadissa ja osassa Ångermanlandia. Milloin pitäjään siirtymistä on tapahtunut vain vähäisessä määrin, yksitellen, lisätään toisissa paikoin siirtolaissuomalaisen *son*-nimeen epiteetti »finne», mutta toisissa, kuten Södermanlandissa ja Närkeä, sekin on jätetty pois, ja silloin tutkimus suuresti vaikeutuu. Muutamissa harvoissa tapauksissa on todella yritetty mainita maahanmuuttaneen sukunimi, mutta se on usein tehty ylen kömpelösti. Yksi ja toinen kiinnostunut pappi on koettanut kirkonkirjaansa merkitä parhaan kykynsä mukaan nuo kummalliset lisänimet. Lähteitä, jotka melko varmasti kaikkialla ovat osoittautuneet antoi-

siksi, ovat vanhat sakkoluettelot ja vanhimmat tuomiokirjat. Niin pian kun joku suomalainen, mies tai nainen, on tehnyt rikoksen, merkittiin käräjillä mahdollisimman tarkoin muistiin hänen sukunimensä ja koti-paikkansa. Olen aikaisemmin Virittäjässä v. 1930 artikkelissa »Ruotsin metsäsuomalaisten sukunimistöstä 1600-luvulla» koettanut osoittaa ruotsalaisten nimenantotavan eräitä piirteitä. Kuten muutkin suomalaisen historian tutkijat olen yhä varma siitä, että Ruotsin viranomaiset eivät ole välittäneet tai viitsineet panna ilmi luetteloihinsa suomalaisia sukunimiä. Jos niitä joskus sittenkin jossain merkittiin, se tapahtui täysin ad libitum.

Kun jokin aika sitten ryhdyin metodisesti tutkimaan Ruotsissa uutta suomalaista asutusalueetta, jonka tähän asti olin katsonut olevan oikeastaan aiheeni (metsäsuomalaisten) ulkopuolella, nim. Tornionlaaksoa, huomasin pian, että siellä saattoi erittäin hyvin seurata Ruotsin viranomaisten nimenantotapaa. Täytynee sanoa, että sieltä tapamme Ruotsin vanhimman ja keskittyneimmän suomalaisasutuksen. Kun Kustaa Vaasan kameraaliluetteloiden sarja 1540-luvulle tultaessa alkaa, meitä tulee tässä jokilaaksossa vastaan runsasväestöinen asutus, kolmisenkymmentä hyvinvoipaa kylää, joen suiston Suensaaresta Lapin rajoille Pelloon saakka. »Pellohan» mainitaan pohjoisimpana kohtana myös Olaus Magnuksen carta marinassa v. 1539. Kylien nimet täällä ovat kauttaaltaan suomalaisia: Kaakama, Vojakkala, Turtola, Kukkola, Mattila, Hietaniemi, Kainuunkylä jne. Mutta ilmoitetaanko täällä paikkakuntalaisten nimet myös suomeksi? Ei, taaskin tulee vastaan tuo totunnainen patronymimenetelmä. Parisadasta nimestä saattaa tavata tuskin puolta tusinaa suomalaisen sukunimen näköistä. Ruotsalaisten tutkijain, kokeneidenkin, näkyy olleen helppo olettaa, että asukkaiden on täytynyt olla ruotsalaisia, koska heillä oli »ruotsalaiset nimet». Kainuunjoen seutu Tornion pitäjiiin saakka osoittaa kuten tunnettua 1500-luvulla vahvaa ruotsalaistumista, mutta niin ei ole laita Tornionlaakson. Että tämä seikka ei voi olla sopusoinnussa monien *son*-nimien kanssa, se selviää helposti, kun tutkii samanaikaisia Suomenpuoleisia luetteloja: Iin, Kemin jne. Niihinkin on sovellettu samaa menetelmää, ja niiden kohdaltahan kukaan ei tahtone väittää, että ne kuvastavat ruotsalaista talonpoikaisasutusta. Jopa näiden seutujen lappalaisluetteloissakin on käytetty *son*-nimistöä muutamina vuosina, vaikka toiset luettelot taas mainitsevatkin heidän sukunimensä.

Ei siis mitenkään käy arvioiminen suomalaisen asutuksen laajuutta ruotsalaisen nimenantotavan perusteella. Mutta jos ottaa vaivakseen käydä metodisesti läpi koko ensikädenaineiston vuosi vuodelta, tulee pian toisiin tuloksiin. Olen juuri lopettanut satakuntaa vuotta, 1539—1640, käsittäneet tutkimukseni ja minun on sanottava, että olen voinut poimia kokoon parisataa suomalaista nimeä, joukossa varmaan merkittäviäkin. Sillä sekä talon- ja kylän- että sukunimethän tarjoavat meille parhaan keino tarkemmin määrittää siirtolaisten kotiseudut, ratkaista, ovatko he tulleet Satakunnasta, Hämeestä vai Savosta jne. Sellaisia seikkoja selvittääkseen täytyy mieluummin olla syntyperäinen suomalainen, ja minä puolestani olenkin kernaasti rajoittunut pelkkään

poimintatyöhön. Sekin on ollut peräti aikaavieppää, sillä on ollut käytävä tarkoin läpi kultakin vuodelta kolme tai neljä eri luetteloa, joihin sisältyy noin 400 nimeä kuhunkin. On sattunut useammin kuin kerran, että löydettyäni esim. kolmesta luettelosta asianomaisen asukkaan *son*-nimen neljäs luettelo on paljastanut hänen suomalaisen sukunimensä. Kun jotakin talonpoikaa vuosi vuodelta mainitaan nimellä »Lars Larsson», mutta hän sakkoluettelossa äkkiä onkin »Lars Taffuast» (luultavasti pirkkalaisia), niin etsijä ilostuu. Tai kun Putaan kylässä (Pothan) vuosi vuodelta esiintyy eräs Erik Thomasson, jonka nimenä yht'äkkiä 1630-vuoden maakirjassa onkin »Erich Höffue mes» — sitten menee kokonaista 7 vuotta, ennen kuin hänellä taas on se nimi —, niin tämän kirjoittaa kiitollisena muistiin, onhan »Terve hyvä mies!» kiinnostanut meitä siitä pitäen, kun piispa Pietari Maununpoika v. 1519 mainitsi sen kirjassaan »Bondekonst». Ja kun v:n 1560 paikkeilla pari kertaa tulee vastaan nimet sellaiset kuin Oloff Henriksson tai Nils Olsson, joihin on liitetty epiteetti »Kainutulast» tjs. (epäselvästi kirjoitettu), tuntee olevansa oikein vanhoilla jäljillä. Ilmeisesti näissä vanhoissa luetteloissa on mainittuna vielä myös alkuperäinen »Kainuunkylä» myöhemmän »Helsingby»-nimen asemesta.

Seikka, josta en yhä vieläkään ole päässyt selvyiteen, on, miksi täälläkin puhtaasti suomalaisella seudulla toisinaan tuohon aikaan annetaan määre »finne» jollekin yksityiselle henkilölle. Ockelbon suomalais-metsässä Gästriklandissa esim. voi keskellä suomalaisten luetteloa olla yksi, jolle on pantu tuo epiteetti. 1550-luvulla tavataan »Nyls finne» Helsingbyssä muiden asukkaiden keskellä. Ei juuri voi tulla kysymykseen, että tällöin olisi puhe jostakin »Finne»-nimisen suvun jäsenestä, vaikka sellaista mielipidettä kuulee esitettävän täällä Ruotsissa.

Lopuksi on vielä kerran huomautettava, että Tornionjoen vartaiset talon- ja kylännimet tietysti tarjoavat erinomaista opastusta tutkittaessa siirtolaisperheitä. *-la*-loppuiset kylännimet, sellaiset kuin Turtola, Alkula, Pajala, samoin toiset semmoiset kuin Huuki, Kolari, Fräckilä ym. osoittavat selvää yhteyttä sellaisiin 1500-luvun luettelojen sukunimiin kuin Alku ja Alkula (1553/65), Twrtoy ja Turtoinen (1563/64), Payanen ja Paianen (1587/95), Hukii ja Huckj (1546/77), Kolar ja Kolary (1586 jne.) sekä Fregilein ja Freckilen (1579/95). Myös Kouri, joka sisältyy Kourilaan jne., todistaa arvossapidetystä Kourin siirtolaisuvusta. Vihdoin on olemassa monta paikannimeä, jotka viittaavat vanhoihin sukuihin, sellaisia kuin Oravaisensaari, Pörhö-harju ja Pörhölän pudas, Koekonkari, Kardijoki (vrt. Kardinen) ynnä useita muita.

Huolimatta ruotsalaisten kehnosta nimientalletustavasta Tornionlaaksossa voi siis vielä saada ilmi paljon sellaista, mikä kiinnostaa historioitsijaa ja kielentutkijaa.

RICHARD GOTHE